

Biserica și Școala

Coalaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
 Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
 Pentru România și străinătate:
 Pe un an 14 fr. : pe jumătate an 7 fr.

PREȚUL INSERTIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
 cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
 8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiunii

„BISERICA și ȘCOALA“

Ear banii de prenumerațiune la
 TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Nr. 251B./50. Pl. 1904.

Concurs.

Pentru postul de protoprezbiter în protoprezbiteratul „Pestea“ pe baza hotărârii comitetului protoprezbiterat din 25 Noemvrie (8 Decemvrie) a. c. conform §-lui 7 din Regulamentul congresual se publică concurs pe lângă următoarele condițiuni:

I. Emolumentele împreunate cu acest post sunt a.) Parohia vacanță din Birtin decretată în mod interinal de parohie protoprezbiterală cu o dotațiune întregită dela stat amăsurat cvalificațiunei protoprezbiterului la 1600 coroane; b.) Competința de bir protoprezbiterat dela preoții cu cvalificațiune superioară o maje metrică (100 chile) iară dela preoții cu cvalificațiune inferioară jumătate de maje (50 chile) cucuruz (mălaiu) în natură ori prețul curent; c.) Pentru factica visitare a bisericelor câte 10 (zece) coroane dela o parohie organizată d.) Retribuțiunea preliminară din partea Consistorului și slaverită din an în an prin Sinodul eparhial.

Se obsearvă că amăsurat concluzului consistorial de datul 30 Decemvrie 1903 Nr. 2206. Pl., alegândul protoprezbiter are să contribue din dotațiunea sa anual cu 400 coroane la acoperirea penziunei protoprezbiterului emerit Teodor Filip până va fi acesta în viață.

II. Concurenții pentru acest post conform Statuțianic și concluzului congresual Nr. 11 din 1888, vor avea a-și instrua petițiunile cu următoarele documente: a) Testimoniu de maturitate și despre absolvarea gimnaziului; b) Testimoniu despre absolvarea teologiei; c) Testimoniu de cvalificațiune preotească pentru parohii de I clasă. d) Certificat oficios despre serviciul neîntrerupt prestat pe terenul bisericesc ori școlar dovedind că a implinit cel puțin cinci ani în serviciul bisericesc ori școlar cu succes deplin multămitor și că prin zelul și diligența sa s'au distins în rezultatul activității sale pe terenul bisericesc și școlar.

III. Terminul pentru prestarea recurselor conform §-lui 10 din regulament se desige **în 30 de zile computate dela prima ziua ce urmează după publicare**, adecă după a treia comunicare a concursului.

Concurenții pentru acest post sunt poștiți a-și înainta recursese instruate cu toate documentele la acest Consistor în termenul fiesat.

Dat din ședința plenară ținută în Oradea-mare la 30 Decemvrie, 1904.

Consistorul gr. or. român orădan.

Vasilie Mangra
 vicar episcopesc.

1-3

Tot în chestiunea catehizării

V.

Elemente de catihetică

Toți domnii cari au luat cuvântul în chestiunea catehizării, dar' mai ales preoții *Cornel Lazar și Nicolae Crișmarin*, ating multe întrebări de Catihetică ba de multe ori chiar se pronunță hotărât asupra acestora, se înțelege că nu cu autoritatea oamenilor de specialitate ci oare cum bazați pe puținul, ce au cetit, precum și pe experiența lor, de catiheti. Din espunerile lor însă se vede, că dâșii nu sunt pe deplin în clar nici cu scopul ce-l urmărește Religiunea în școala poporală, și nici cu mijloacele, ce duc la scop. Urmarea e, că rischează a susține păreri mult-puțin individuale asupra chipului, cum s'ar putea introduce și stabili o catehizare bună în dieceză, asupra însușirilor, ce trebuie să le aibe un manual de Religiune, etc.

Fără a mă ocupa de-o-camdată cu părerile greșite, voi arată care este *scopul Religiunii în școalele poporale*, apoi cari sunt *mijloacele, ce duc la acest scop*? Le citez din prelegerile mele din »Catihetică« (manuscript).

Cu privire la scop zic:

... Invățământul Religiunii în școalele poporale are să facă din școlari oameni religioși-morali și creștini luminați. Religioși-morali sunt oamenii, cari cunosc invățăturile religioase morale*) ale bisericii

*) Sub invățături religioase-morale înțelegem toate invățăturile bisericii noastre dreptcredincioase. Acestea sunt de cinci feluri. Avem invățături de credință, invățături morale, invățături referitoare la cultul dumaezeesc, la organizarec bisericii și la disciplina bisericească.

noastre, sunt convingși de veritatea și pătrunși de bu-nătatea acestor învățături și trăesc după ele; creștinii luminați cunosc dezvoltarea acestei biserici și a așezămintelor ei, pe cari le prețuiesc mult și la cari țin cu toată scumpătatea.

Din cele zise rezultă, că scopul Religiei în școalele populare este dublu, și anume: religios moral, în-cât Religia produce oameni religioși-morali, și istoric-bisericesc, în-cât produce creștini luminați.

Mijloacele, prin cari se poate ajunge scopul Religiei, sunt *materia de învățământ și meto-dul de propunere* al acestei materii.

Care este materia de învățământ? De unde să se scoată ea? Iată două întrebări, la cari se dau cele mai curioase răspunsuri. După scopul Re-ligiei, indicat de mine, materia o formează *în-vățăturile bisericii noastre și fazele*, prin cari a trecut biserica și toate așezămintele până ce a-cesse au ajuns la starea dezvoltării de astăzi. Dar unde sunt cuprinse acele învățături și faze? În cărțile simbolice ale bisericii noastre, între cari locul prim îl ocupă »Mărturisirea de credință a s. biserici de răsărit«, apoi în Istoria biblică și Istoria bisericească.

„A propune însă Religia în școalele populare după aceste cărți, fie măcar în estrase cât de mici (cum sunt: Catehismele etc.), este imposibil, ba chiar fără scop.

Materia de Religie trebuie aleasă și metodelor propunerii întogmit după puterile sufletești ale șco-a-rului și amăsurat scopului, ce-l are Religia în șco-a-lele populare.

(Citat din prelegerile mele.)

Ținând seamă deci de *sufletul școlarului și de scopul Religiei* stabilim materia de Religie așa :

Este fapt necontestat, că izvoarele, din cari rezultă toate cunoștințele noastre, sunt natura și întreaga lucrare intelectuală și morală săvârșită de contimporanii și de înaintașii noștri.*) Pe lângă aceste două izvoare firești de cunoștință, religia are încă și un al treilea izvor suprafiresc, care este descoperirea dumnezească. Considerând aceste trei izvoare de cunoștință din acea parte a lor, ce corespunde religiei, stabilim ca materia de Religie în școalele populare:

a) *Natura,*

b) *Lucrările religioase-morale ale omenimei, și a-nume acelea, pe cari școlarii le privesc cu ochii lor pro-prii, precum și acelea, cari se înfățișază școlarilor prin mijlocirea istorisirii, și*

c) *Descoperirea dumnezească.*

Dar scopul Religiei în școalele populare nu este numai de a înavuți sufletul școlarilor cu cunoș-tințe religioase-morale, ci totodată a face pe școlari, ca ei să-și manifesteze acele cunoștințe prin acte re-ligioase-morale. Aceste acte, încât își iau începutul în școală sau se realizează sub ochii învățătorului-catihet, încă se consideră ca materie de Religie. Avem deci ca materie de Religie și :

d) *Actele religioase-morale (ca: rugăciunea, cân-tarea bisericească, cercetarea bisericii, împărtășirea cu s. taine etc.)*

Învățăturile religioase-morale, câștigate în decur-sul câtorva ani de școală, stau singurate în sufletul școlarului sau cel mult într'o legătură de tot slabă... datorința școalei deci este, ca să le pună în anumite grupe și să le sistematizeze. Sistematizarea aceasta se face în :

e) *Catehism.*

În fine pentru cunoașterea amănunțită a dreptu-rilor și datorințelor, ce le au credincioșii bisericii din Mitropolia noastră, propunem școlarilor părțile, ce pri-vesc pe poporul de rând, din :

f) *Statutul organic.*

(Citat din prelegerile mele.)

Resumând materia de religie în școalele populare ea este: I Natura, II Lucrările re-ligioase-morale din familie, societate și școală, III Materia istorică, IV Descoperirea dumnezească, V Actele religioase morale, VI Catehismul și VII Statutul organic (parohia.)

Cu privire la metod observăm numai atâta, că fie-care materie își are metodelor său de pro-punere, dela care în mare parte depind rezulta-tele, ce se pot ajunge cu Religia în școalele populare.

Cauza necredinței.

(Urmare și fine).

Astfel constatăm că necredința isvorește din lipsa armoniei între științele profane și teologie, ca for in-terpretativ al religiei obiective.

Cât au fost în evul mediu mănăstirile focare de știință, tratându-se științele în mod armonic, credința sporia, ceea ce constatăm din zelul religios manifes-tat în restimpul cruciatelor și în creșterea vazei bisericii; ajungând știința pe mâna mirenilor s'a ivit scisiunea funestă și procopseala e gata, fiind-că atât religia cât și științele profane se tratează prea separate și exclusiv numai pentru sine fără a lua privire reciprocă una la alta.

Deși adevărul despre unul și același obiect poate fi numai unul, îl reclamă fiecare disciplină exclusiv pentru sine, și fiind omenimea și așa aplecată la ne-credință, află în disarmonia simțită ansă binevenită a nu crede, pentru-că nu înțelege conținutul religiei o-bjective.

Dacă însă nu ne mișcăm la scrutările reale nu-mai pe suprafață nici ne mărghinim numai la sensul verbal, ci coborându-ne prin sensul verbal la cel intern, esențial, metafizic ascuns sub dânsul spre a mijloci a-devărul, constatăm, că cu cât ne coborâm spre mediul intern al doctrinei, cu atâta mai mult ne depărtăm de suprafața fenomenală, fizică a înțelesului verbal, dară și cu atâta mai mult ne apropiem de adevărul nestră-mutat, care este în mezul metafizic numai unul pre-

* Dr. P. Barciaru: Istoria naturală în școalele populare, îndegeltări metodice, I. Sibiu, 1890. pag. 6.

cum este numai o cauză creatoare, un spirit, o ordine naturală, o fidelitate, care dominează toată creațiunea.

Întorcându-ne în diversele științe înapoi pe aceleași cale, pe care ne-am coborât, de am ajuns la unitatea adevărului, constatăm că din pas în pas devine fiecare știință mai individuală și cu cât se departă de adevărul fundamental metafizic cu atâta se departă de unitatea adevărului, până ce es la suprafața fenomenală a terminologiei verbale deosebite ca o plantă deosebită de alta, cu toate că toate au proeșit din unul și același pământ, din mâna aceleiași cauze originale. Dară după aceea ordine naturală astfel este cazul evoluționismului.

Spre ilustrare vin a aduce ca exemplu istoria creațiunii tratată de cartea I Moisi și teoria evoluționistă alui Newton și Darwin. Ambele teorii, atât cea teologică după sf. Scriptură, cât și cea evoluționistă convin în ceea ce privește principiul cantitativ că la început a fost materia, precum zice Scriptura: „fără formă și deșert era pământul, și întuneric era peste fața adâncului, și spiritul lui D-zeu se purta pe de asupra apei“. Pe când susține Newton că prin voința naturală ca gravitațiune s'au format droaele corpuri cerești și pământul până la consolidare, ni desfășură gena diversele perioade de creațiune din zi în zi, dară în princip convin în mod frapant în ceea ce privește progresul de creațiune. Apoi începe Darwin evoluțiunea organismelor despre care susține că au proeșit cele animalice din apă, precum zice și gena: „Și a zis Dzeu să producă apele mulțime de animale“.

În acea măsură, în care le creează Dzeu dela cele mai inferioare până la cele mai superioare, le lasă și Darwin să proeasă din specie în specie, până la om, ca cea mai perfectă ființă animalică. Precum încheie Darwin evoluțiunea cu omul, închee și gena creațiunea cu omul Adam.

Dacă scrutăm ambele teorii creaționiste constatăm o asemănare frapantă; dară de oarece Moisi n'a putut prescrie dela Newton și Darwin, evident este, că teoria sa este cea mai veche. Nu începe însă îndoeală că atât Newton și Darwin au controlat studiul lor cu gena în care au aflat progresul creaționist conform mersului evoluționist.

Atât naturalismul cât și teologia constată între ambele teorii o absolută disavuare din care causă naturalismul nu folosește gena și teologia cafterisește evoluționismul Newton-Darwinist, pentru că teoriile nu convin în interesul verbal.

Precum însă teologia tratează creațiunea din punctul său de vedere, după metoda ei propriu conform scopului ei religionar, în proprie terminologie, astfel tratează și Newton cu Darwin evoluționismul în felul lor din punct de vedere științific, dară direct nu disavuează teologia, ci Newton accentuează, că la toate a fost mâna lui D-zeu.

Newton reduce procesul formalist la gravitațiune, Darwin evoluționismul la voința preesistentă, pe când gena reduce creațiunea la D-zeu. Ceea ce este la Newton forța formatoare la Darwiu cea spre esistență este-

la gena D-zeu atotputernic isvorul tuturor forțelor. În ambele teorii aflăm o forță, numită numai în termini diferiți:

Dacă pătrundem prin studiu metafizic ambele teorii aflăm în ambele principiul fundamental; comparându-le prin filozofie constatăm o analogie între ambele principii, folosind aceasta analogie aflată de filozofie pe cale rațională pe terenul religiunii, constat că religiunea se impacă cu știința rațională foarte bine prin filozofie. Se cere numai necondiționat mai întâiu mijlocirea principiilor fundamentale prin studiu metafizic.

Pe această cale se pot interpreta toate adevărurile religiunii prin metafizică și filozofie în deplină armonie cu istoria, fizica și psihologia.

Precum am constatat la esemplul creațiunii, nu avem la esplicarea religiunii bazată pe sf. Scriptură a forsa cu înțelesul verbal, prin care se pune teologia în espresă antitesă cu filozofia și cu științele despre realitatea empirică, cu atâta mai puțin avem să le luăm pre aceste în înțeles verbal, fiindcă prin acesta stă omenimea în două tabere ostile grupată.

Spre ilustrarea acestui adevăr voiu aduce următorul, esemplu empiric:

Dacă privim diversi indivizi de specia omenească, aflăm între dânși diverse deosebiri speciale, cari se referese la rasă, religiune, confesiune, limbă, nație, port, treaptă socială, grad de cultură etc; dar dacă îi desbrăcăm pe cale homogenetică de toate specialiile lor, prin cari se deosebesc unul de altul, îi aflăm pre toți subsemnați sub specia „om“ care este ideea cea mai supremă și generală despre toți.

Spre a afla ideea cea mai generală în care se concentrează adevărul diverselor principii religioase și de știință profană nu avem decât a le desbrăca de specialiile lor și tot ce-mi rămâne, este principiul fundamental, cvintesenta doctrinală, comună tuturor axiomelelor comparate.

Pe această cale mijlocim adevărul și aducem concilianță între teologie ca for interpretativ al religiunii și între științele naturale, demolăm păretele despărțitor între ambele discipline, între lumea confusă prin științele unilaterale și credința obiectivă, prin concilierea credinței cu știința, aducem lumină atât pe terenul științei cât și pe terenul credinței subiective și luminând sufletul omenimei o mântuim de întunecul necredinței proeșite din funesta desbinare nenaturală între ambele elemente ale vieții sufletești spre fericirea omenimei și mărirea lui Dzeu.

Cumcă teologia este îndatorită a întinde omenimei prin filosofia religiunii mâna de pace, rezultă din misiunea ei, de a aduce ca Iisus Hristos pacea pe pământ și din misiunea ei a fundamenta în sufletul omenimei credința, căci științele profane, cari urmăresc scopul lor special, sunt bucuroase că prin desbinarea produsă au infiltrat necredința, pe care teologia și biserica n'o poate stărpi, de cât filosofia religiunii.

V. Simigemoschi,
adm. parohial
Tereblecea (Bucovina).

Psichologia sentimentelor intelectuale.

după T. Ribot.

d) Întrebarea.

Al treilea moment este: *întrebarea*. După starea de buimăceală, produsă prin cutare impresiune izbitoare, urmează momentul *oare-cărei reflecțiuni*. Acesta e momentul propriu zis al *curiozității*, care se manifestează prin două întrebări (implicite sau explicite). Ce este acest obiect? La ce servește el? (Care e natura lui concretă? Ce folos poate să ne aducă?) Omul primitiv și copilul ne adresează neîncetat aceste două întrebări, firește nu în termeni clari și analitici, ci mai mult în mod instinctiv și prin mișcări. Când omul sălbatic observă cutare obiect nou, necunoscut, îl privește uimit, se apropie și se depărtează de el, îl atinge cu sfeală, șcl.; în chipul acesta intelectul primitiv caută a deslegă chestiunea dublă: despre *natura și utilitatea* aceluia obiect.

Interogațiunea, în înțeles psihologic, conzistă în faptul: de a asimila cutare obiect nou cu percepțiunile și reprezentațiunile anterioare, prin urmare de a-l așeza în cutare grup de idei similare, cunoscute de mai înainte.

H. Spencer afirmă, că omul pe treapta cea mai inferioară a dezvoltării intelectuale arată puțin gust pentru lucruri noi.

E de observat însă, că trebuința de-a cunoaște și indeosebi curiozitatea se par a fi foarte inegale la diferitele rase. Singurul fapt universal, comun tuturor raselor, este această: curiozitatea omului primitiv se limitează exclusiv numai la obiecte de tot simple, obiecte, cari posed sau cel puțin par a posedea oarecare *utilitate practică*. Putem zice, că curiozitatea, precum și starea afectivă plăcută sau neplăcută, de care ea este însoțită, nu au alt scop, decât numai și numai *conzervarea vieții individuale*, întocmai așa ca și tendința de a trăi în societate în perioada inițială a evoluțiunii omenesci. A fi cu băgare de seamă la obiectele cari ne impresionează, a cerceta și a cunoaște tot aceea ce ne poate fi de folos, sau ne poate cauza stricăciune, cu un cuvânt: *a fi versat în ordinea practică a lucrurilor și ființelor*, cu cari stăm în raport, este o armă puternică pentru individ în lupta pentru existență, este un *moment de selecțiune* în favorul celui curios și în detrimentul celui necurios. Din această curiozitate utilitară se poate explica și faptul că chiar și în ziua de astăzi, sămânțele inculte sau semicivilizate nu lasă, ca să străbată în țara lor călătorii străini, cari mânați de dorul științei, vin să facă cercetări geologice, arheologice, zoologice și botanice; s'a constatat anume, că triburile sălbatice în toată vremea sunt preocupate de bănușea penibilă, că acei savanți și exploratori, cari voiesc să cutriere patria lor, viclenește caută să le răpească oare-cari comori necunoscute și spionează viața lor cu intențiunea ascunsă de a-le face oare-care stricăciune.

3. Forma desinteresată sau științifică.

Să vedem acum în ce chip se produce, în dezvoltarea sentimentului intelectual, tranzițiunea dela faza utilitară la cea desinteresată? I. Sully are tot dreptul, când afirmă, că această tranziție s'a efectuat prin tendința naturală, înăscută spiritului omenesc, spre tot aceea, ce e extraordinar, straniu și miraculos. Aceeași tendință, care sub forma sa creatoare născocoste miturile, iar' sub forma de cercetare primitivă se încearcă de a descoperi cauzele fenomenelor, în loc de a-le imagina. Iată cum descrie un călător (Vignoli, în opera sa: „*Mit și știință*“, care a cutriat țara Capriilor, un exemplu, care ilustrează frumos acea trecere spontană dela curiozitatea utilitară la cea desinteresată: „M'am întâlnit acolo cu un păstor, dela natură deștept, însă absolut neistruit; acest păstor într'o zi îmi făcu următoarea împărtășire interesantă: Cu vr'o zece ani înainte de asta eram afară în câmpul liber și păziam turma mea. Ceriul eră posomorât. M'am așezat pe o stâncă, de unde mi-se deschidea un aspect întins. Atunci eu, în gândul meu, mi-am adresat mie însumi o mulțime de întrebări și m'a cuprins o adâncă întristare, pentru că nu eram în stare de a da răspuns la nici una din acele întrebări, și prin urmare nu-mi eră cu putință de a mă liniști pe mine însumi, în interiorul meu. M'a întrebat: Cine a făcut cerul și stelele? Oare de unde vin și unde se opresc apele, cari curg fără încetare, timp de nenumărați ani? Și oare nu seacă vre-o dată izvoarele lor? Oare de unde vin și unde merg nuorii, cari plutesc în văzduh, vărsând ploaie din sânul lor? Vrăjitorii noștri nu sunt în stare de a produce ploaie, căci cum ar putea-o ei forma? Și eu cu ochii mei nu i-am văzut nici-odată mergând să caute în o ceruri! Și oare cine cârmuește vânturile și le face să sufle? Mi-a stat mintea în loc. Și strângându-mi capul între mâni, mi-am recunoscut micimea mea“. — Această stare este punctul, în care sentimentul estetic se atinge cu cel intelectual, punctul din care pleacă ambele bifurcându-se și urmându-și fie-care din ele cursul său de evoluțiune proprie și specifică. Însă cercetarea după adevăr e numai de jumătate desinteresată, căci în toate cazurile omul, căutând de a pătrunde în cunoașterea adevărului și în misterele lucrurilor și fenomenelor, sperează de a profita ceva. În cele din urmă, în ori ce chip s'ar efectua această tranziție, în tot-de-una s'a putut produce numai atunci, când lupta pentru existență a devenit mai puțin aspră și când cercetarea desinteresată a adevărului a putut fi cultivată și numai pentru sine însăși. În această fază curiozitatea s'a transformat în emoțiune științifică și apoi, încetul cu încetul, s'a extins asupra tuturor speciilor de investigațiune: *sentimentul intelectual s'a constituit și s'a manifestat în toată a sa plenitudine*.

(Va urma).

Notițe

despre viața lui Simion Iosif Popovici Paffy

de
Petru E. Papp
cleric de cursul III.
(Urmare.)

Testamentul lui Paffy.

Anul 1839 din viața lui Paffy e fericit pentru noi. Muncitorul cinstit și-a adus aminte de ziua în care va trebui să părăsească această lume. A voit deci, ca munca lui să o folosească spre îmbunătățirea sortii bieților săraci eșiți din sinul neamului său. A dorit ca prin pilda lui din durerile celor săraci să răsară o nouă muncă. Iată un suflet mare, care rodind cu inelșugare a sacrificat toată roada vieții lui pe altarul culturii românești. Iată bărbatul de pie memorie care în dragostea lui de neam a pus baza unei fundațiuni, din care se nutresc mulți. Din nou ni se dă privilegiu a constata, că pietatea la bărbații eșiți din poporul român a fost continuă activă și roditoare.

Va fi un interes comun a cunoaște în întregime lăsamântul lui, ce zace în arhivul comitatului din Arad scris în limba latină. Va fi de un interes comun din motivul, ca din acest testament să ne umplem inima de sentimentul iubirii creștinești, de care a fost și el pătruns, și ca la vreme să devenim folositori neamului că și el.

Las să urmeze deci dispozițiunile lui:

„În numele prea sfintei Trăimi, a Tatălui și-a Fiului și-a sfântului Duh. Eu subscrisul Simeon Iosif Popovici Paffy, nobil strănepot al lui George tot de același nume, ducelui cetății prezidiare Camotin, strănepotul înainte născutului meu Ioan Francisc Popovici fostului proprietar a comunei Popovici, ce și astăzi există în Slavonia turcească. Sub Leopold I. regele Ungariei primit în ceata nobililor indigeni precum testează decretul IV dietal din anul 1687 art. 28 — de presinte căpitan ces. reg. pensionat dela renumitul regiment palatinal de călăreți Nr. 12, când-va judecătorul cauzelor militarești, după aceea jude emerit îndreptător al cetății libere Carlopago de lângă marea Adriatică, căpitanul portului tot al acelei cetăți și în anii 1831, 1832, 1833 preside al oficiului sanitar, proprietar ordului ces. reg. coroanei de aur cl. II pentru merite, și posesorul crucii duble de aur a custozilor sfântului mormânt din Ierusalim — cu minte limpede și sănătoasă, cunoscându-mi cea de pe urmă voie înțărîtă prin testamentul legal din 1825 — recunosc de moștenitor în ale mele pe iubita mea soră numită în același testament — văduva Carolina Decken — care și acum e pe lângă mine, — pentru neobositele servicii credincioase, ce ca o maică le-a făcut, cât am fost bolnav, și prea mărită întru cruțare și îndeosebi sânguincioasă întru păstrarea averilor mele, și strămutându-se stările principale din testamentul meu mai sus, zis, revocând de mai mulți ani capitalurile numite în același și cerând ajutorul celui de sus, fac urmă-

torul nou testament, ca document valid al ultimei mele dorințe (voințe) lăsând de moștenitoare tot pe sora mea Carolina Decken.

După aceste premise în locul capitolelor numite în testamentul de mai înainte pun următoarele și anume:

1. Obligațiunea liberii cetăți reg. Pesta de datul 5 Apr. 1831 Nr. 2374 despre împrumutării 1600 fl. în argint. — (3 dreieri într'un floren) — avisându-se cu 3 luni înainte despre retragerea capitalului și 5 zi 5 fl. camătă la sută, una mie șase sute floreni în argint.

2. O altă obligațiune iarăși a aceleiași laudate cetăți cu datul de 17 Apr. 1837 Nr. 1392 despre împrumutării opt sute floreni arginți pe lângă avisarea înainte cu trei luni despre retragerea capitalului și 5 la sută de tot 800 fl. adecă opt sute floreni.

3. Altă obligațiune tot a aceleiași cetăți cu dtul 9 Septemvrie 1838 despre împrumutării 2200 fl. pe lângă înștiințare înainte cu 6 luni despre retragerea capitalului și 5 fl. zi cinci floreni argint camătă la sută, adecă două mii două sute fl.

Aceste capitale fac de tot suma de 4600 fl. argint, zic patru mii șase sute fl. argint și computând camăta pe an cu 5 fl. la sută face 230 fl. zic două sute trei zeci floreni.

Interesele acestor capitale le va folosi prea iubita mea soră, văduva Carolina Decken, ca moștenitoarea averilor mele, de nimenea nefiind împedată până la sfârșitul vieții sale, iar după ce ereda sora mea se va muta dintre cei vii, atunci următoarea fundațiune va avea loc: Adecă se va alege din familia românească din orașul Buteni a renumitului comitat Arad, care cândva a fost cameral, iar acum e supus domeniului erarial, sub cognumele de Popa, acolo foarte bine cunoscut, căci după relațiunile ce mi-s'au trimis mulți din familia aceasta, ar fi fost în oficiul aceluia oraș, se va alege zic din această familie un copil minorean de sex bărbătesc după preferința însușirilor părinților și a mai marilor lor, iar în cazul, când mai mulți vor avea însușiri bune, acela copil va avea preferință, a cărui părinți sunt îngreunați cu numărăoasă familie, sau cu boale sau cu bătrânețe, sau care e orfan, sau a cărui tată a purtat când-va arme în vre-o insurecțiune legală a Ungariei.

Pentru educațiunea morală și religioasă a acestui copil de confesiunea gr.-or. și de nume Popa, destinez și determinez din interesele capitalelor mele pe an 120 fl. zic una sută douăzeci floreni.

Inceputul educațiunii acestuia se va face după capacitatea firească a pruncului în anul 7-lea sau mai de timpuriu.

Intr'un an acest băiat va cerceta școlile elementare maghiare din orașul Buteni și sub acest restimp se va bucura de 60 fl. zic șasezeci floreni.

În anul II-lea se va duce în școlile elementare ungurești sau latine din St.-Ana sau Arad, când 'i se vor da ceilalți 60 fl. pentru procurarea veștmintelor cuviincioase.

După terminarea alor 6 clase, dacă va voi va intra în statul preoțesc și se va bucura de un stipendiu de 120 fl. până când va fi sfințit într-un preot.

În caz contrar își va continua studiile, și după ce le va absolva se îndatorește, ca în decursul unui an să-și câștige un oficiu onorific și să abdică de stipendiu, în care caz se va substitui un alt copil din aceeași familie tot pe lângă acele condițiuni.

Datorința principală a pruncului să fie observarea strictă a moralității, ascultarea de superiori și frica de a fi demn pentru ocuparea unui oficiu lângă renumitul dominiu din Buteni.

Această alegere a unui băiat din familia Popa se va continua până când sexul bărbătesc și femeesc va exista.

După moartea acestei familii cei 120 fl. îi va întrebuița acel prea onorat paroh gr.-or din Buteni, care în administrația s-tei sale chemări din orașul Buteni, se va obliga să-și crească fiul după condițiunile prescrise pentru familia Popa.

Din ceialți 110 fl., zic una sută zece fl., testez 40 fl. zic patruzece floreni, acelui paroh gr.-or. român din opidul Buteni, care bătrân fiind și îngreunat de familie, va împlini datorința, ce doresc, față cu băieții orfani din ținutul parohiei sale, cărora după plăcere adunându-i la un loc, le va predica cuvântul lui Dzeu „Tatăl nostru”, „Credeul” și „Cele 10 porunci” și în tot anul în ziua de Rusalii va vesti poporului de pe amvon această fundatiune a mea.

Pentru ușurarea sortii săracilor surdomuți și orbi din spitalul amintitului oraș, las pe vecie 30 fl. la an. Pentru mai buna subsistență a învățătorului școlii primare din amintitul opid las din an în an 10 fl. Ceialți 30 fl. zic treizeci fl. îi destinez spre depurarea speselor anuale obveniente în administrarea acestei fundatiuni.

Aceste daruri aici înșirate doresc ca în tot anul în ziua M. S. să se împartă între sus amintiții mei legatari.

De executor voinței mele ultime îndrăsnesc a denumi pe Ilustrisimul și Reverendisimul D. Episcop gr. or. al Aradului, iar în cazul, când scaunul episcopesc ar fi vacant, pe vicarul de pe timpul acela, care în conțelegere cu dl comite suprem al comitatului Arad sau cu vicișpanul incredințat de același și precum alegerea cuviincioasă a pruncului de sexul bărbătesc din familia românească Popa, așa și singura împrumutare a mai sus însemnatelor capitale la libera cetate reg. Arad, care schimbare pentru mai ușoara percepțiune a intereselor anuale, va avea loc numai după moartea surorii mele, din iubire creștinească către D-zeu și către vecinii săi, care gem sub povara întunerecului — grațios se va îndura a executa această faptă a iubirii creștinești și în tot modul a o păstră și apăra.

Răzâmat pe grațiosul ofert al Ilustrităților Sale îndrăsnesc a-i ruga, ca obligațiunile mele prezise să le pună în loc sigur în arhivul episcopesc și să bine

voiască a esopera, ca mai sus zisa mea soră văduva Carolina Decken să încaseze interesele de 230 fl. adică două sute treizeci arginți anual.

Primește o ceresculă părinte și îndreptătorule al inimilor omenesti, Atot puternice și îndurate Doamne, această jertfă, pe care Ție ca unei ființe dintre toate ființele mai înaltă și nespasă, Ți-o pun cu umilință și supunere fiască, pe altarul curățeniei inimii mele.

Această puternică și nepătrunsă legătură a Provedinței Tale d-zeești, concretută credinței mele e influența bunurilor pământești, care dispozițiune a veciniciei Tale a tesaurilor din nemărginita mare în mine s'a sălăsluit, este talantul, ce tu Doamne mi l-ai dat spre fructificare.

De unde și acel talant, această neînsemnată avere a mea iarăși la Tine singur Doamne să se întoarcă! Căci tu însuți ești izvorul și originea iubirii adevărate a îndurării și a inimei celei drepte.

Tu însuți prin rescumpărătorul lumii curat mi-ai zis, că faptele dragostei împlinite față de deaproapele lipsit, Ție se fac.

Fie-ți dară Ceresculă părinte acest dar neînsemnat plăcut și bine primit, servească de exemplu altor oameni, cari sute și multe mii împrăștie fără rod cu mână risipitoare.

Ține-l pe acela prin atotputernicia ta cea d-zeeiască și pleacă inima pământească a Împăratului și Regelui precum și a urmașilor lui, ca urmaș al tău pe pământ să se îndure a scuti această neînsemnată fundatiune a mea, cu autoritatea sa ces. reg. cu care tu Doamne l-ai înzestrat.

Dă-le doamne Împăraților și Regilor acestora și tuturor scutitorilor, de faptele dragostei, sfârșit ușor vieții pământești și nesăvârșită bucurie ceriască în locuințele cele vecinice, Amin.

Care testament scris de mâna mea proprie și întărit prin îndatinatul meu sigil spre vecinica incredințare am lăsat a se întări și subscrie și prin următorii d-ni martori demni de toată credința pe cari îndeoșebii i-am rugat pentru subscrierea cu mâinile lor proprii și pentru punerea îndatinatelor lor sigiluri.

Dat în Pesta în palatul reg. ces. al militarilor invalizi în 5 Maiu 1839. Simeon Iosif Popovic Paffy m. p., căpitan ces. reg. în pensiuine (L. S.)

În 5 Maiu 1839 când d-nul Simeon Iosif Popovici Paffy, căpitan ces. reg. testamentul prezinte l-a scris cu propria lui mână înaintea noastră și l'a sigilat și ni l-a dat și noauă spre subscriere legală, care act și noi l'am scris. Pesta 5 Maiu 1839. Andreiu Spány m. p. asesor iudiciar și avocat orfanal la curia regească (L. S.). Baltasar Aponyi m. p. căpitan pensionat (L. S.). Mateiu Harago m. p., avocat (L. S.). Ioan Veleczky m. p., profesor (L. S.). Beniamin Boldizs m. p. (L. S.)

(Va urma.)

Prin prezenta rugăm pe toți acei domni cari cugetă că nu ar putea desface toate calendarele primite dela noi, să binevoiască a ne retrimite esemplarele supeflue (dacă se poate încă cu re'ntoarcerea poștei) ca să le putem espeda altora, deoarece celea avute până acum toate ni-s'au gătat iar cerea e mare.

Tipografia diecesană.

Arad strada Révay Nr. 10

AVIZ.

Foaia oficioasă »Biserica și Școala« începând cu Nr. 1/1905 numai aceloră se va trimite cari au achitat abonamentul până inclusive 31 Decembrie 1904, și se abonează și pe anul 1905.

Abonamentul pentru Austro-Ungaria :

Pe an e	10 cor.	— fil.
" $\frac{1}{2}$ an	5 "	— "
" $\frac{1}{4}$ de an	2 "	50 "
ici' pentru străinătate :		
Pe un an	14 franci	
" $\frac{1}{2}$ an	7 "	

Administrația foaii

„Biserica și Școala.“

Arad, strada Révay Nr. 10

CRONICA.

Anul nou în Arad. În biserica gr.-or. rom. din Arad, ziua anului nou s'a serbat cu obicei-nita solemnitate. Au pontificat P. C. Sa protosincelul R. Ciorogariu asistat de P. On. d. protopop V. Beles, On. parohul T. Vășian și diaconul Dr. I. Suci. Cuvântarea ocazională a rostit-o P. On. protopopul V. Beles.

După terminarea serviciului divin poporul și toată inteligență din loc a grăbit la reședința P. S. Sale D-lui Episcop diecezan Ioan I. Papp, felicitându-l de anul nou, de-asemena corpul profesoral precum și autoritățile civile și militare. din loc.

Distincțiuni. P. S. Sa Domnul Episcop diecezan a distins cu brău roșu pe : asesorii consistorului orădan Vasiliu Papp, paroh în Topa de sus și Andrei Horvat paroh în Vărad-Velenceze, mai departe pe fiul părintelui Vasiliu Papp, preotul militar Ioan Papp. Sincerele noastre feiicitări la binemeritatele distincțiuni.

A apărut : Carte de rugăciuni și cântări bisericesti, întocmită cu binecuvântarea P. S. S. D-ului Episcop diecezan Nicolae Popea de Dr. Petru Barbu Caransebeș, 1904. Preț : Cartea broșată 50 fil ; legată, 60 sau 80 fil., tipărită pe hârtie foarte fină, broșată : 1 cor., legată 3—20 cor.

Concurs.

Pentru postul de cepelan temporal cu drept de succesiune sistemizat lângă parohul Ioan Popovici din **Albești**, devenit la neputință conform decisului Ven. consistor Orădan din 16/29 Decembrie 1904 Nr. 2573. B, se publică concurs cu termen de alegere pe **2/15 Februarie** 1905 pe lângă următoarele beneficii :

Tot venitul parohial, cu toate beneficiile adecă ; pământul parohial de 17 holde catastrale, ziua de plug dela cei cu boi, ziua de lucru cu mâna dela ceialații locuitori. Venitele dela toate funcțiunile preoțești, încă vor fi a viitorului capelan. Eară pentru parohul Ioan Popovici pe timpul cât va fi în viață să susțină între-girea dela stat (congrua).

Doritorii de a ocupa această post până la termi-nul din sus au a se prezentă la sfântă biserică din Al-bești în vre-o Duminecă sau sârbătoare pentru a-și-a-rătă desteritate în cele bisericesti.

Dat din sedința comitetului parohial din Albești ținută la 28 Decembrie 1904.

Comitetul parohial.

Ioan Popovici
președintele com.

Marcu Pantîșiu
notar com.

În conțelegere cu mine: *Elia Moga* protoprezbi-terul Beiușului.

—□—

1—3

În senzul concluzului V. Consistor din Oradea-mare din 19 l. c. Nr. 2372 pentru postul de capelan tempo-ral lângă veteranul paroh Ioan Pap din **Șebiș** cu fi-lia **P. P. Țigănești** se escrie concurs nou cu ter-min de **30 zile** dela prima publicare.

Dotățiunea este: a) pământ parohial dela parohia matră Șebiș 16 holde, b) bir preoțesc dela filia P. P. Țigănești câte o măsură de cucuruz dela casă, c) sto-lele îndatinate, d) întregirea dela stat 520 cor. 20 fil.

Se observă că venitele de sub punctele a, b, și d, au să se împartă în două cu parohul, iar stolele com-pet capelanului, având dânsul a împlini toate agendele preoțești.

Recursele ajustate cu documentele recerute sunt a se trimite la subscrisul protoprezbiter în termenul pre-scris.

Beiuș la 27 Dec. 1904.

În conțelegere cu com. par. *Vasile Pap* proto-prezbiterul Vășcăului.

—□—

1—3

Pentru îndeplinirea postului de paroh vacant dela parohia de a II clasă din **Gurbed** protoprezbiteratul Tinea cottul Bihor cu termen de alegere pe ziua **6/19 Feb.** 1905, pe lângă următoarele dotațiuni :

1. Cărtir liber cu 3 chilli, culină, camară, și su-praedificatele necesare și cu un intravilan de un jugăr. 2. Bir dela 235 case, câte una măsură cucuruz sfărmat sau 2 coroane. 3. 20 jug. catastrale pământ parohial cu dreptul de pădure. 4. Stolele îndatinate și anume: a) dela mort mare: cu înormântare de frunțe 8 cor., cu 2 stilpi 10 cor. înormântare de mijloc 6 cor., înormântare mică 2 cor., b) dela botez 40 fil. c) dela feștanie 1 cor. 20 fil. d) dela cununii 2 cor. e) sluj-bele după cum sunt 40—80 fileri.

Dările publice pentru pământ are să le solvească parohul. 5. Întregirea dela stat 124 cor. 66 fil. pentru paroh fără VIII clase. Alesul va fi îndatorat să țină catehizarea cu școlarii gr. or. dela școalele din Gurbediu fără ca să poată pretinde pentru această altă remunerațiune.

Reflectanții la această parohie au să se prezenteze în vre'o Duminică ori sârbătoare în s-la Biserică din loc spre a-și arăta desteritatea în cele rituale, ear recursele lor ajustate conform regulamentului au să le adreseze comitetului parohial din Gurbediu și până în ziua 31 Ian. (13 Febr.) să le subștearnă subscrisului propprezbiter.

Dat în ședința comitetului parohial ținută în Gurbediu la 23 Noemvre (6 Decemvre) 1914.

Comitetul parohial

În conțelegere cu mine: *Nicolae Rocsin* pprezbiter

—□—

2—3

Conform decisului Ven. Cons. Nr. 6735/1904, pentru îndeplinirea parohiei a II-a din Tautș se eserie concurs de nou, cu termen de 30 zile dela prima publicare în foaia oficioasă „Biserica și Școala“.

Emolumentele sunt: a) usufructul alor 18 jug. cat. de pământ estravilan; b) birul usuat dela circa 200 numere de case anume: $\frac{1}{2}$ măs. de grâu și o măs. de cucuruz nesfârmat, dela proprietarii cu câte $\frac{1}{4}$ sesie de pământ ear' dela telechiuri (jeleri) câte o măs. de cucuruz nesfârmat; c) stolele îndatinate, (anume: dela botez 80 fil.; pentru molitvă 14 fil., pentru feștanie la botez 26 fil., dela cununii 2 cor., dela înmormântări mici 2 cor., la înmormântări dela 7—15 ani 4 cor. ear dela 15 ani în sus 6 cor. având preotul pentru această stolă a sevârși și slujba eșirei sufletului și sfințirea casei; dela înmormântări cu slujba eșirei sufletului, cetirea unui evangelist (stălp), cu liturgie și sfințirea casei va avea 12 cor., fiecare evanghelie pe drum 04 fil., la pomeni: 6 fil., dela alte servicii obveninde și estrase după usul local anterior; d) întregirea venitelor dela stat st. bilită pentru recurenții fără 8 cl., în sumă de 529 cor. 80 fil., în care sumă e cuprins și relutul pentru casa de locuit stabilit în 140 cor.

Dările publice le va suportă cel ales.

După venite, parohia e de cl. III-a.

Recurenții sunt poștiți ca recursele instruite cu documentele prescrite, adresate comit. par. din Tautș, să le subștearnă oficiului ppsc din Buttyin (Arad m.) având a se prezentă în s. biserică, spre a-și arăta desteritatea în afacerile bisericesti.

Se observă că cel ales va avea se provadă catehizarea la elevii gr.-or cari cercetează școalele din comună, fără privire la caracterul școalei și fără a așteptă remunerațiane pentru catehizare.

Comitetul parohial

În conțelegere cu *Ioia Georgia* pprezbiter.

—□—

3—3

Senegin contra tusei, răgușelei, durerii, de pept, ofteiei, tusei măgărești, catarului astmei, greutății de respirat, lungoarei și tusei seci. **Vindecă sigur și repede.** Prețul 1 cor. 20 fil. și 2 cor.

Capsic unsoare. Contra durerii de oase, podagrei, reumatismului, răceleur, durerilor de cap, dinți și nervi, precum și scrintiturilor. Cele mai îmbătrânite boale le vindecă. Prețul 1 cor. 20 fil. și 2 cor.

Centarin. Contra morburilor de stomac, precum lipsa de apetit, mistuirea rea, catarul și aprindearea de stomac, greața și vomarea, sgârciurile cele mai grele. Leac sigur. Folosește și la curățirea sângelui. Prețul 1 cor. 20 fil., și 2 cor.

Kaljodsarsaparil. Mijloc escelent pentru curățirea sângelui la morburi secrete 1 sticlă 2 cor.

Laxbonbons, Închiderea scaunului e cauza diferitelor morburi, precum palpitarea de inimă, amețeli, dureri de cap și altele. Deci cine suferă de încheierea scaunului numai de cât să comandeză **Laxbonbons** zacharele purgative. plăcute și dulci la luat. Prețul 1 cor.

Chemicala, drogou, legături și bandagerie chirurgice. Instrucție pentru prepararea diferitelor vinarsuri, liqueruri, rom și altele. Tee russice, parfumuri, săpunuri, crem escelent pentru față și mâni. Articole cosmetice, oleu pentru păr. Esență pentru picatul și întărirea părului. Apa de gură și dinți pecum și praf. Ori-ce fel de articol din bransă. Toate foarte ieftine. Faceți întrebare și Vă veți convinge.

28—30

Cornel Demeter.

apotecar în Szászváros, iskola-uteza 46

Cancelaria arhitectului român

Ioan Niga

ARAD, Strada Atzél Péter Nr. 1.

(lângă Crucea Albă).

Pregătește planuri și specificări de spese pentru edificii publice și private, primește lucrări în sfera arhitecturii mai înalte, cenzurări, colaudări. Ca specialist în ritul nostru oriental edifică și restaurează biserici în mod artistic, din care cauză îl recomandăm înosebi dlor parohi. Trimite planuri, schițe, specificări și servește în lucrări arhitectonice cu deslușiri gratuit.

1—10

Cea mai mare minune a secolului present,

OROLOGIUL

Anker, sistem Roskopf Patent

punctual, regulat până la minut, luminând foarte deschis, bucată 2 fl. 20 cruceri.

Tot acesta cu căsulie gravată 2 " 65 "

" " " neagră 3 " "

Lațuri de orologiu din nikel ori aurite cu compas sau alte obiecte 45 cruceri

Nesatisficând, banii se returnează. La cerere espedez gratis și francat libel de preț-curent despre orloage, aur, argint, argint de china obiecte musicale, părțicele de orologiu și instrumente

F. PAMM,

Krakau, Oster. Zielonagasse 8.

Înșințat în anul 1852.

11—12